

Matti Vesa Volanen

For the Planet, For the People - Neljäs vasemmisto!

**Pelon politiikasta
Toivon ja Elon politiikkaan!**

For the Planet, For the People - Neljäs vasemmisto!

Euroopan vasemmistot ja elämän ehtojen välitys

Matti Vesa Volanen

Matti Vesa Volanen

For the Planet, For the People - Neljäs vasemmisto!

Euroopan vasemmistot ja elämän ehtojen välitys

© 2026 Matti Vesa Volanen

Kirjan valmistamisessa on käytetty tekoälyä.

Kustantaja: BoD · Books on Demand,
Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-89-2245-2

Saatteeksi - Luonto työtoverina, liittolaisena ja
kanssamatkaajana

Luonto ei ole ihmiselle ulkopuolinen voima, hallittava raaka-
ainevaranto eikä pelkkä suojelun kohde. Se on työtoverimme,
liittolaisemme ja kanssamatkaajamme: elämän ehto, jonka kanssa ja
jonka ehdoilla kaikki inhimillinen toiminta tapahtuu. Ruumiimme,
kieleemme, työemme, yhteisömme ja kulttuurimme ovat luonnon
pitkälle kehittyneitä muotoja. Siksi talous, tekniikka ja politiikka eivät
koskaan ole luonnosta irrallisia.

Ekologinen realismi alkaa tästä yksinkertaisesta mutta vaativasta
havainnosta. Sisäinen luontomme - tarpeemme, kykymme, halumme,
hoiva, oppiminen ja mielikuvitus - ja ulkoinen luonto - energia,
ravinto, vesi, maa, ilmasto ja muut lajit - uusiutuvat aina samassa
elämän tekstuurissa. Kun tämä yhteys katkeaa tai asetetaan kasvun,
vallan tai voiton välineeksi, myös ihmiselämän omat edellytykset
haurastuvat.

Tämän kirjan kysymys on, miten suhteemme luontoon on
eurooppalaisessa historiassa välittynyt kaupunkien, työn, tieteen,
tekniikan, valtion ja markkinoiden kautta. Ensimmäinen vasemmisto
avasi kansalaisen vapauksia, toinen työn ja sosiaalisen
oikeudenmukaisuuden horisonttia, kolmas tunnustuksen, kulttuurin
ja sisäisen luonnon kysymyksiä. Neljännen vasemmiston tehtävä ei
ole hylätä näitä saavutuksia, vaan koota ne uudelleen elämän ehtojen
varaan.

Tämä edellyttää yhteisöllistä uusintamista: ruoan, asumisen,
terveyden, hoivan, kasvatuksen, työn, energian, infrastruktuurien,

paikallisten ekosysteemien ja yhteisen ajan ylläpitämistä, korjaamista ja kehittämistä. Luonto työtoverina ei tarkoita sen alistamista tuotannon välineeksi. Se tarkoittaa oppimista luonnon omista rytmeistä, rajoista ja luovista mahdollisuuksista. Luonto liittolaisena merkitsee, että turvallisuutemme ja toivomme eivät perustu sen voittamiseen vaan elinkelpoisten suhteiden rakentamiseen. Luonto kanssamatkaajana muistuttaa, että emme kulje yksin emmekä vain itseämme varten.

Tällaisesta lähtökohdasta politiikan tehtävä ei ole turvata elämää kasvun sivutuotteena. Sen tehtävä on tehdä elämän tekstuurin säilyttämisestä, korjaamisesta ja kehittämisestä yhteinen päämäärä - planeetan puolesta, ihmisten puolesta.

Vantaan Pakkalassa 22.9.2026

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Matti Vesa Volanen'.

Matti Vesa Volanen

Sisällysluettelo

SAATTEEKSI - LUONTO TYÖTOVERINA, LIITTOLAISENA JA KANSSAMATKAAJANA.....	4
1. JOHDANTO: ELÄMÄN EHTOJEN VÄLITYS	8
2. KOLME KEHYSTÄ: SIVILISAATIO, MAAILMANKUVA JA MAAILMANEKOLOGIA	13
3. KLASSINEN MAAILMA: NELJÄN VÄLITYSSUHTeen EROTTelu	17
4. KESKIAIKA: USKONNOLLINEN KOSMOS, MAANHERRUUS JA KAUPUNKIEN PALUU	20
5. PITKÄ 1500-LUKU: CAPITALOSEENIN VÄLITYSKONEISTON SYNTY	23
6. VALISTUS: VAPAUTUKSEN KIELI JA HALLINNAN KAKSIJAKOINEN PERINTÖ	27
7. ENSIMMÄINEN VASEMMISTO: KANSALAISEN VAPAUTUS JA KAUPUNGIN JULKINEN MAAILMA	31
8. TOINEN VASEMMISTO: TYÖN VAPAUTUS JA TEOLLISEN YHTEISKUNNAN LUPAUS	36
9. KOLMAS VASEMMISTO: TUNNUSTUS, KULTTUURI JA SISÄISEN LUONNON VAPAUTUS. 42	
10. NELJÄS VASEMMISTO: YHTEISÖLLINEN UUSINTAMINEN JA ELÄMÄN EHTOJEN POLITIikka.....	48
11. MITÄ ON TEHTÄVÄ?	60
LÄHTEET	70

1. Johdanto: elämän ehtojen välitys

Tämä kirja kertoo Euroopan vasemmistoista toisin kuin niiden tavallisissa puolue- tai aatehistorioissa. Sen lähtökohta ei ole ensisijaisesti se, miten yhteiskunnallinen valta, tulot tai identiteetit on jaettu, vaan se, millaisen suhteen kukin historiallinen vasemmisto on rakentanut sisäisen ja ulkoisen luonnon välille. Kysymys on elämän ehtojen välityksestä.

Yksikään yhteiskuntajärjestys ei ole realistinen, jos se kuluttaa loppuun omat ekologiset, sosiaaliset, ajalliset ja institutionaaliset elinehtonsa.

Ekologinen realismi ei ole yksi politiikkalohko muiden joukossa. Se on mitta, jolla voidaan arvioida kaikkia politiikan muotoja. Talous, tekniikka, sosiaaliturva, turvallisuus, sivistys ja demokratia ovat realistisia vain, jos ne ylläpitävät ja kehittävät sitä elämän tekstuuria, josta ne itse riippuvat. Tämä tekstuuri muodostuu energiasta ja aineesta, ruumiista ja hoivasta, kielestä ja tiedosta, työstä ja tekniikasta, luottamuksesta, instituutioista sekä niiden kaikille ominaisista ajoista.

Tämän vuoksi luonto ei ole tässä kertomuksessa pelkkä ympäristö, resurssi tai moraalisen huolen kohde. Se on työtoveri, liittolainen ja kanssamatkaaja. Työtoveri siksi, että inhimillinen työ tapahtuu aina luonnon aineellisissa ja energisissä virtauksissa. Liittolainen siksi, että ihmiselämä lepää ekosysteemien, muiden lajien ja luonnon uusiutumiskyvyn varassa.

Kanssamatkaaja siksi, että emme voi irrottautua kotiplaneetastamme, mutta voimme muuttaa tapaamme elää sillä.

Kirjan historiallinen näkökulma on eurooppalainen, mutta se ei kohtelee Eurooppaa itsensä synnyttämänä tai maailman mittapuuna. Euroopan kaupungit, imperiumit, valistus, teollistuminen ja vasemmistot ovat syntyneet siirtomaiden, maailmanlaajuisten työ- ja raaka-ainevirtojen sekä vastarinnan kanssa yhteen kietoutuneina. Euroopan historia on siis maailmanhistoriallinen, mutta ei universaali malli, jonka muiden tulisi toistaa.

Kolme kehystä

Kirjaa kehystävät Peter Turchinin, Wesley J. Wildmanin ja F. LeRon Shultsin sekä Jason W. Mooren erilaiset mutta toisiaan täydentävät näkökulmat.

Turchin auttaa näkemään Holoseenin pitkän muutoksen: miten suuret yhteiskunnat ovat rakentaneet yhteistyökykyä, organisaatioita, normeja ja kilpailun paineisiin vastaavia instituutioita. Hänen näkökulmansa on diagnostinen, ei normatiivinen. Se ei kerro, millainen yhteiskunta on hyvä, mutta se auttaa ymmärtämään, miksi monimutkaiset yhteiskunnat tarvitsevat yhä laajempaa koordinaatiota (Turchin 2025).

Wildmanin ja Shultsin mallissa maailmankuvat, elämäntavat ja sivilisaatiot muuttuvat yhdessä. Ajatus ei vaikuta historiaan yksin; sen täytyy saada ruumiillinen, institutionaalinen ja tekninen muoto. Uusi tapa ymmärtää ihminen, luonto tai hyvä elämä muuttaa koulutusta, työtä, rituaaleja, kaupunkeja ja välineitä. Samalla muuttuneet elämäntavat voivat pakottaa maailmankuvan uudelleenarviointiin (Wildman ja Shults 2024).

Mooren Capitaloseeni-käsite puolestaan estää selittämästä ekologista kriisiä abstraktilla 'ihmiskunnalla'. Ongelma ei ole se, että ihmiset yleensä toimivat luonnossa, vaan se, että pääoma, imperiumi, luokka, rodullistaminen, sukupuolittunut työnjako, tiede, tekniikka ja valtio ovat järjestäneet työn ja luonnon halvoiksi, ulkoistettaviksi panoksiksi. Capitaloseeni ei korvaa Holoseenia geologisena aikakautena, vaan nimeää sen sisällä kehittyneen historiallisen maailmanekologian (Moore 2015; 2017).

Pelon, toivon ja elon politiikka

Elämän ehtojen välitystä voidaan tarkastella myös kolmen poliittisen logiikan kautta. Pelon politiikka rakentaa turvaa epävarmuuden, uhan, puolustautumiskyvyn ja voimatasapainon varaan. Sen klassinen muoto on ulkopoliittinen realismi, jossa valtioiden oletetaan toimivan kilpailevassa järjestyksessä omien etujensa ja turvallisuutensa puolesta. Pelon politiikka voi tunnistaa todellisia vaaroja, mutta se kaventaa helposti turvallisuuden rajojen, vastustajien ja poikkeustilan kysymykseksi.

Toivon politiikka avaa mahdollisuustilan. Se pyrkii ylittämään vastakkainasettelua kaupalla, instituutioilla, sopimuksilla ja

keskinäisriippuvuuksilla. Sen vahvuus on kyky nähdä yhteistyö mahdollisena myös silloin, kun lähtökohdat ovat erilaiset. Sen raja tulee näkyviin, jos vaihto ja riippuvuus jätetään eriarvoiseksi tai jos niiden aineellisia ja ekologisia ehtoja ei oteta yhteiseen vastuuseen.

Elon politiikka asettaa pelon ja toivon yhteisten elämän ehtojen uusintamisen mittaan. Se kysyy, mitä energiaa, ravintoa, vettä, maaperää, hoivaa, tietoa, aikaa ja ekosysteemien toimintakykyä yhteiskunnat säilyttävät, korjaavat ja kehittävät yhdessä. Ekologinen realismi on tämän politiikan arviointiperusta: se ei poista ristiriitoja, mutta tekee näkyväksi, milloin niiden ratkaiseminen kuluttaa pois oman jatkuvuutensa ehdot.

Nämä eivät ole peräkkäisiä aikakausia, vaan samanaikaisia toimintalogiikoita, joiden keskinäisestä järjestyksestä kamppaillaan myös saman yhteiskunnan sisällä. Pelko tunnistaa vaaran, toivo avaa mahdollisuuden muutokseen ja elo sitoo kummankin elämän tekstuurin ylläpitoon. Neljännen vasemmiston tehtävä on tehdä tästä järjestyksestä demokraattinen eikä jättää sitä markkinoiden, valtiollisen kilpailun tai teknisen hallinnan ratkaistavaksi.

Kolme vasemmistoa ja neljäs tehtävä

Tässä kehyksessä Euroopan vasemmistot näyttäytyvät kolmena päällekkäisenä emansipaation aaltona. Ensimmäinen vasemmisto oli 1800-luvun kaupunkiporvarillinen ja radikaaliliberaali kansalaisliike. Se laajensi oikeuksia, julkisuutta, koulutusta ja parlamentaarista osallistumista. Sen subjekti oli kansalainen. Samalla se otti suhteellisen etäisyyden ulkoiseen luontoon: kaupunkilainen maailma alkoi kokea veden, ravinnon, energian ja jätteet hallinnollisesti tai markkinoiden kautta välittyvinä taustaehtoina.

Toinen vasemmisto syntyi teollistuvan työväestön järjestäytymisestä. Sen subjekti oli työntekijä. Se teki näkyväksi, ettei muodollinen kansalaisuus riitä ilman sosiaalista turvaa, työajan hallintaa, oikeutta järjestäytyä ja mahdollisuutta vaikuttaa tuotantoon. Se laajensi yhteiskunnallista solidaarisuutta, mutta satoi vapautuksen usein tuotantovoimien, fossiilisen energian ja jatkuvan kasvun lupaukseen.

Kolmas vasemmisto nousi 1960-luvun uusista liikkeistä ja sai 1980- ja 1990-luvuilla kulttuuriliberaalin muodon. Sen subjekti oli tunnustusta vaativa

Tämän kirjan kysymys on, miten suhteemme luontoon on eurooppalaisessa historiassa välittynyt kaupunkien, työn, tieteen, tekniikan, valtion ja markkinoiden kautta. Ensimmäinen vasemmisto avasi kansalaisen vapauksia, toinen työn ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden horisonttia, kolmas tunnustuksen, kulttuurin ja sisäisen luonnon kysymyksiä. Neljännen vasemmistön tehtävä ei ole hylätä näitä saavutuksia, vaan koota ne uudelleen elämän ehtojen varaan, Elon politiikaksi.

Tämä edellyttää yhteisöllistä uusintamista: ruoan, asumisen, terveyden, hoivan, kasvatuksen, työn, energian, infrastruktuurien, paikallisten ekosysteemien ja yhteisen ajan ylläpitämistä, korjaamista ja kehittämistä. Luonto työtoverina ei tarkoita sen alistamista tuotannon välineeksi. Se tarkoittaa oppimista luonnon omista rytmeistä, rajoista ja luovista mahdollisuuksista. Luonto liittolaisena merkitsee, että turvallisuutemme ja toivomme eivät perustu sen voittamiseen vaan elinkelpoisten suhteiden rakentamiseen. Luonto kanssamatkaajana muistuttaa, että emme kulje yksin emmekä vain itseämme varten.

Tällaisesta lähtökohdasta politiikan tehtävä ei ole turvata elämää kasvun sivutuotteena. Sen tehtävä on tehdä elämän tekstuuriin säilyttämisestä, korjaamisesta ja kehittämisestä yhteinen päämäärä - planeetan puolesta, ihmisten puolesta.

Olen emeritus koulutustutkija, psykologian tohtori. Tutkimukseni liittyy eurooppalaisen perinteen nelijakoon: Schole, Polis, Oikos, Agora ja Valistuksen eri tulkinnat siitä. Olen ollut erityisen kiinnostunut mimesis vs. metis -jaosta. Tästä näkökulmasta arvioin eurooppalaisen valistuksen rajoituksia suhteessa luontoon, sekä sisäiseen että ulkoiseen, ja erityisesti niiden keskinäistä suhdetta.

